

Adviesraad Natuur en Milieu Gemeente Deventer

Jaarverslag 2023

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Beknopt overzicht van activiteiten	2
Leden van adviesraad	3
Uitgebrachte adviezen.....	3
Balans over 2023 en een blik vooruit	3

Inleiding

De Adviesraad Natuur en Milieu is ingesteld door de gemeente Deventer per ingang van 1 april 2002. De betreffende verordening geeft onder meer aan dat de secretaris zorg draagt voor een jaarverslag. Met dit verslag wordt aan dit voorschrift gevolg gegeven – voorzover ons bekend voor het eerst in de historie van de adviesraad. De adviesraad is voornemens om dat vanaf nu jaarlijks te doen.

Het zwaartepunt van het werk van de adviesraad ligt bij het gevraagd en ongevraagd geven van advies aan BenW over natuur en duurzaamheid in Deventer. De adviezen van 2023 zijn te vinden in de bijlagen. In de volgende paragrafen geven we een beknopt overzicht van de belangrijkste activiteiten, de samenstelling van de adviesraad, en een terugblik en blik vooruit voor het komend jaar.

Beknopt overzicht van activiteiten

In 2023 heeft de adviesraad zich beziggehouden met diverse onderwerpen, zoals het gebruik van biomassa, windenergie, ontwikkeling Sensoraterrein, mobiliteit, en andere. Leden van de adviesraad hebben deelgenomen aan bijeenkomsten over onder andere Steenbrugge, de Asfaltcentrale, De Worp, het Duurzaamheidscentrum, en de Visie Landelijk gebied. Ook heeft de adviesraad een videobijeenkomst gehouden met Oscar Breugelmans (Amsterdam) en Marije Viveen (Overijssel) over gezondheidseffecten van windturbines.

In drie gevallen heeft dit geleid tot een advies of schriftelijke reactie (zie tabel).

Twee hoofdthema's van de adviesraad in 2023 waren energie (met name, windenergie) en de groen-blauwe hoofdstructuur (met name, ecologische verbindingzones tussen stad en landelijk gebied). De adviesraad heeft de ontwikkelingen op dit gebied gevolgd maar hierover nog geen adviezen uitgebracht.

Hoewel het aantal adviezen dus bescheiden was, is er wel regelmatig overleg geweest met de gemeente:

- ambtelijk overleg, met mw. Potiek, programmamanager Milieu & Duurzaamheid, en andere betrokken ambtenaren op 23 februari en 25 september;
- bestuurlijke overleg met de wethouder dhr. Walder, mw. Potiek, en betrokken ambtenaren op 13 april en 19 oktober.

Leden van adviesraad

Leden van de adviesraad worden benoemd door BenW, telkens voor een periode van 4 jaar. In 2023 namen Remco Bijkerk en Sanne van Leeuwen afscheid als lid van de adviesraad. Jan Paul van Soest nam de voorzittershamer over van Kris van Koppen, die de functie van secretaris overnam van Remco Bijkerk. Maurice Backerra trad toe als nieuw lid. Aan het einde van het jaar bestond de adviesraad daarmee uit de volgende leden:

Jan Paul van Soest, voorzitter
 Kris van Koppen, secretaris
 Harco Jellema
 Coralien van Hattem
 Bauke de Vries
 Maurice Backerra

Het schema van aftreden of herbenoeming is als volgt.

2024 - Coralien van Hattem, Kris van Koppen
 2025 - Bauke de Vries
 2026 - Jan Paul van Soest
 2027 - Harco Jellema, Maurice Backerra

Uitgebrachte adviezen

Onderwerp	Datum	Vorm advies	Bijlage
Led reclamemasten langs de A1	27 februari	ongevraagd advies, aanvullend op het advies van 4 april 2022	A
Rapportage Biomassa	24 april	schriftelijk advies op verzoek	B
Woningbouw Senzora-terrein	21 december	antwoord per mail op de schriftelijke reactie van projectontwikkelaars op ons advies van 19 oktober 2022	C

Balans over 2023 en een blik vooruit

Het jaar overziend is de adviesraad positief over het regelmatige contact met betrokken ambtenaren en de wethouder in het ambtelijk en bestuurlijk overleg. We hopen dit voort te kunnen zetten in de toekomst, wellicht ook, waar dat relevant is, met aanwezigheid van de wethouder voor ruimtelijke ordening.

We denken met de uitgebrachte adviezen en het overleg met wethouder en ambtenaren een bijdrage te kunnen leveren aan een duurzaam en natuurvriendelijk gemeentebestuur.

Een aandachtspunt voor de toekomst is hoe we de beperkte tijd van de adviesraadleden zo doelmatig mogelijk kunnen inzetten. Er zijn veel verschillende aspecten van beleid die aan natuur en duurzaamheid raken. Bovendien wordt de raad in verschillende participatietrajecten uitgenodigd. Het is daarom van belang om de tijd en energie van de leden te focussen op thema's waar de adviesraad een betekenisvolle rol kan spelen. En om deze rol duidelijk te onderscheiden van participatie door belanghebbende partijen. De adviesraad is immers niet zozeer een belanghebbende partij, maar eerder een beraad dat op basis van deskundigheid input levert in beleid.

Twee belangrijke streefdoelen voor de komende jaren zijn daarom:

- (1) Verdere afbakening en toespitsing van de rol van de adviesraad: op welke thema's willen we ons in het bijzonder richten en op welke momenten in gemeentelijke besluitvorming willen we voor deze thema's een rol spelen?
- (2) Het bijeenbrengen van zoveel mogelijk deskundigheid in de raad. Dit kan door het werven van nieuwe leden met specifieke deskundigheid en daarnaast door het optimaal benutten van deskundigheid buiten de raad.

College van B en W gemeente Deventer
t.a.v. Thomas Walder
cc gemeenteraad, Plan Advies Raad.

Datum: 27 februari 2023

Betreft: Aanvullend advies Led Reclamemasten A1

De Adviesraad Natuur en Milieu
brengt gevraagd en ongevraagd
advies uit voor een duurzaam en
groen Deventer

B en W benoemen de leden van de
Adviesraad van de gemeente
Deventer

SAMENVATTING

In 2022 hebben we een kritisch advies uitgebracht over de plaatsing van led-reclamemasten. Kort geleden is het ecologisch rapport van Econatura vrijgekomen waaraan Greenledwalls de conclusie verbindt dat er geen lichthinder en geen ecologische effecten zullen optreden. We stellen vast dat die conclusie ongegrond is en dat de argumenten van de adviesraad tegen plaatsing van de masten onverkort van kracht blijven. Mocht de gemeente desondanks de procedures voor plaatsing voort willen zetten, dan adviseren wij om tenminste een ander adviesbureau, aangesloten bij de NGB en met specifieke expertise op het gebied van licht en ecologie te vragen om een second opinion bij het Econatura rapport.

Geacht college,

Op 4 april 2022 hebben wij een ongevraagd advies gegeven over de geplande plaatsing van twee hoge reclamemasten, voorzien van zeer grote led-schermen, langs de A1. Gegeven onze opdracht als adviesraad hebben we daarbij gekeken naar landschappelijke kwaliteit, biodiversiteit en duurzaamheid. Op dat moment was het Econatura-rapport in opdracht van Greenledwalls over de ecologische effecten van de plaatsing van reclamemasten nog niet openbaar. De claim van Greenledwalls dat er geen ecologische effecten optreden was op dit rapport gebaseerd. Sinds kort is het Econatura-rapport wel openbaar (1).

De adviesraad heeft het rapport gelezen en dat gaf aanleiding tot dit aanvullend advies, waarin wij tevens ingaan op de reactie van Greenledwalls op het eerste advies en het Aangepast ontwerp Energie Neutrale Reclamemasten Deventer (2, 3).

Bevindingen van het Econatura rapport

Tegenover de bewoners uit Epse die zich zorgen maken over ecologische schade en lichthinder, stelt Greenledwalls: "Uit het ecologische rapport dat wij voor de vergunningsaanvraag hebben moeten laten opstellen blijkt dat onze masten géén ecologische schade of lichthinder veroorzaken" (3). Dat is echter niet wat het Econatura-rapport aantoonde. Lichthinder voor de bewoners in Epse is überhaupt geen onderwerp van het rapport (het gaat

Jan Paul van Soest, voorzitter
Kris van Koppen, secretaris
Harco Jellema
Coralien van Hattem
Bauke de Vries
Sanne van Leeuwen

Contact:
voorzitter: jpvs@jpvs.nl
kris.vankoppen@wur.nl

om een ecologische rapportage). Wat betreft de ecologische effecten laat het rapport zien dat die wel degelijk mogelijk zijn. Bijvoorbeeld, stelt het rapport, kunnen de effecten van één van de masten "beperkt nadeliger worden voor de watervleermuis". Er is een negatief effect door habitatverlies voor roodborsttapuiten vanwege de omheinde zonneparken. Invloeden op insecten worden niet uitvoerig onderzocht, maar het rapport merkt wel op dat de onderhavige led-schermen vanwege hun lichtspectrum "minder aantrekkingskracht op vogels, maar bijvoorbeeld wel meer aantrekkingskracht op insecten" hebben. Dat er nadelige effecten mogelijk zijn, blijkt ook uit de lijst van mogelijke verzachtende maatregelen aan het eind van het rapport - maatregelen waarvoor geen garantie bestaat dat ze daadwerkelijk genomen zullen worden.

De kern van het betoog in het rapport is dat effecten verwaarloosbaar zijn in vergelijking met al bestaande lichtbronnen. Met respect voor het werk dat is verricht voor de rapportage, biedt het rapport voor deze conclusie, naar het oordeel van de adviesraad, onvoldoende bewijs (4). Er is simpelweg nog te veel onzekerheid over mogelijke ecologische effecten van dit soort grote led-schermen, onder meer vanwege de hoge positie, het kleurenspectrum, de snelle wisseling van beelden (Greenledwalls suggereert om in weerwil van het advies van Rijkswaterstaat een wisseltijd van 6 seconden aan te houden) en het type lichtbron (het meeste bestaande onderzoek is niet specifiek gericht op led-verlichting). Zoals Greenledwalls zelf aangeeft in hun reactie op ons eerdere advies: "Je kijkt recht in de lichtbolletjes" (2). Inderdaad, en dat geldt dus ook voor dieren.

Kamiel Spoelstra, landelijk bekend als deskundige op het gebied van ecologische effecten van licht, zegt over dit type reclamemasten: "Deze borden kunnen significante effecten hebben op vleermuizen, andere kleine zoogdieren, vogels en insecten" (5). Ten aanzien van de conclusie uit het Econatura-rapport dat de effecten van lichtsterkte en warmte op beschermde natuurwaarden te verwaarlozen zijn, merkt hij op: "[D]at kan natuurlijk niet en dat mag ook nooit zo worden opgeschreven. Je kan die mast er neerzetten en *aannemen* dat er geen effecten zijn, maar uitsluiten kan je dat natuurlijk niet." (5)

Kortom, effecten zijn niet uit te sluiten, en hoe groot die effecten zullen zijn is onzeker. Ons advies blijft om in deze situatie, waarin het afzien van plaatsing geen grote maatschappelijke kosten met zich meebrengt, het voorzorgsbeginsel toe te passen.

Landschapskwaliteit en energiegebruik

Dan nog twee opmerkingen over landschapskwaliteit en energiegebruik. De adviesraad blijft bij haar opmerkingen over aantasting van de landschapskwaliteit. In het commentaar op deze opmerkingen verwijst Greenledwalls naar een stuk op de website van het Nationale Adviesbureau Buitenreclame (6), waarin zowel de actuele groei van digitale

reclamemasten als het groeiende verzet daartegen wordt gebagatelliseerd. Wat betreft het eerste: elders op dezelfde website wordt gemeld dat de bestedingen aan buitenreclame in 2022 met 35% zijn gegroeid ten opzichte van 2021 (met daarbinnen een toenemend aandeel van digitale reclame). Wat betreft het tweede: er is al zeker 15 jaar sprake van een verhoogde aandacht voor de kwaliteit van duisternis in het landschap (7). De adviesraad hecht bij de beoordeling van de landschappelijke gevolgen van digitale reclamemasten meer waarde aan het advies van het College van Rijksadviseurs (8).

Wat betreft energiegebruik: bij voortdurend spreekt Greenledwalls van 'energieneutrale' reclamemasten. Dit blijft een misplaatste term. We kunnen hier slechts herhalen wat eerder is gezegd: led-reclamemasten verbruiken energie, leggen beslag op de capaciteit van het netwerk, en vragen groene opwekcapaciteit die ruimtelijke en ecologische impacts heeft (9).

We hopen dat dit aanvullend advies kan bijdragen aan een besluit ten gunste van natuur, leefomgevingskwaliteit en duurzaamheid (10).

Met vriendelijke groet,
namens de adviesraad,

Jan Paul van Soest, voorzitter
Kris van Koppen, secretaris

-----

(1) Maanen, E. van, 2022. *Nader ecologisch effecten-onderzoek plaatsing reclamemasten met zonnepark langs de snelweg A1 bij Deventer*. EcoNatura rapportnr. 2022-25 EcoNatura, Diepenveen.

(2) Brief Greenledwalls aan College van BenW gemeente Deventer, 6 april 2022, betreffend Energie neutrale Reclamemasten A1.

(3) Greenledwalls, 2022. Aangepast ontwerp Energie Neutrale Reclamemasten Deventer

(4) De adviesraad wil de kennis van Econatura op het gebied van nachtdieren niet in twijfel trekken, maar merkt op dat het bureau niet is aangesloten bij Netwerk Groene Bureaus (de brancheorganisatie van ecologische adviesbureaus). Het NGB stelt eisen aan de kwaliteitsborging, onder andere met een peer review. Uit het Econatura rapport blijkt niet dat zo'n toetsing door een tweede deskundige lezer heeft plaatsgevonden. Ook lijkt het erop dat het vleermuisonderzoek niet is uitgevoerd conform de eisen van het zgn. vleermuisprotocol.

(5) Geciteerd uit de correspondentie van dr ir Kamiel Spoelstra met mr dr Ard Cools van de Stichting BNLW buitengebied Epse.

(6) Kuhlmann, 2020, Weerstand tegen grote reclamemasten.
<https://www.nabb.nl/weerstand-tegen-grote-reclamemasten/>

(7) Zie bijvoorbeeld IPO, 2010. *Handboek Licht/Donker. Beleid en uitvoeringsinstrumenten voor provincies* (p 6):

"Lange tijd is licht geassocieerd met positieve gevoelens zoals veiligheid en gezelligheid, terwijl duisternis verbonden werd met zaken die het daglicht niet konden verdragen. De laatste jaren is er een kentering gaande. Duisternis wordt 'herontdekt' als oerqualiteit, die net als rust en stilte beschermd dient te worden. Daarnaast groeit het bewustzijn dat licht niet altijd en overal gewenst is. Kunstlicht in de nacht heeft een versturende werking op mensen, dieren en planten. Bovendien kost het veel energie. De satellietbeelden, waarop te zien is dat Europa en met name Nederland 's nachts baden in een zee van licht, roepen bij veel mensen bezorgdheid op."

(8) College van Rijksadviseurs, 2020. *Wat doet dat daar? Geen reclame in het landschap.*

(9) In het antwoord op ons eerdere advies laat Greenledwalls zien dat het de argumentatie van de adviesraad over energiegebruik niet kan of wil begrijpen. Wij bestrijden niet dat met de geplande zonneparken het energiegebruik netto gedekt kan worden. Wat wij stellen is dat de energie van deze zonneparken ook voor andere doelen benut kan worden. Bovendien komt deze energie vrij op momenten dat er al veel elektriciteit van zonne-energie beschikbaar is in Nederland en zullen de led-masten op andere momenten aangewezen zijn op - meestal schaarsere - energie van elders. Dit heeft ook consequenties voor de netwerkcapaciteit, die een steeds groter knelpunt wordt bij het uitrollen van duurzame energie.

(10) Met dank aan Maurice Backerra voor zijn bijdrage aan dit advies.

Aan: Gemeente Deventer
t.a.v. Ellie Potiek
c.c. Hermien Eenkhoorn

Datum: 24 april 2023

Betreft: Advies n.a.v. Biomassa-rapport Royal Haskoning DHV

De Adviesraad Natuur en Milieu
brengt gevraagd en ongevraagd
advies uit voor een duurzaam en
groen Deventer

B en W benoemen de leden van de
Adviesraad van de gemeente
Deventer

SAMENVATTING

- Het rapport van Royal Haskoning DHV biedt goede aanknopingspunten voor het gemeentebestuur inzake biomassa.
- Probeer biomassa zoveel mogelijk in te zetten als grondstof of materiaal en streef bij inzet voor energie naar een verschuiving van laagwaardige brandstof (directe verbranding) naar hoogwaardiger energiedragers (in het bijzonder groen gas uit vergisting).
- Onderzoek de efficiency en impacts bij een meer gebundelde, centrale mestvergisting in vergelijking met vergisting op de boerderij. Kijk daarbij ook naar mogelijkheden voor toeleverende agrarische bedrijven om financieel deel te nemen in gecombineerde vergisting.
- Houd rekening met de mogelijkheid van een afname van meststromen in de toekomst en vermijd schaalniveaus die nu of in de toekomst dwingen tot invoer van niet-regionale biomassastromen. Beperking tot lokale stoffstromen helpt mogelijk ook bij het vinden van draagvlak onder burgers.

Geachte mevrouw Potiek,

We kregen een concept-versie (vertrouwelijk) van het rapport Biomassa in Deventer van Royal Haskoning DHV (hier verder afgekort als RHDHV), met het verzoek uiterlijk 24 april daarover advies uit te brengen. We voldoen met plezier aan dit verzoek, al moet dat in dit stadium en gezien de korte beschikbare tijd enigszins verkennend en tentatief zijn.

Rapport

De Adviesraad vindt dat RHDHV een omvattend en deskundig rapport heeft uitgebracht. Dat heeft aanknopingspunten voor verdere stappen die Deventer met biomassa kan zetten. We bekijken die mogelijk stappen in het licht van het SER-advies '[Biomassa in Balans](#)' [1] dat breed wordt onderschreven en dat lijn heeft gebracht in het landelijke, nogal gepolariseerde debat over biomassa, en in het licht van de ambities van Deventer op het gebied van energie/klimaat en circulaire economie. Biomassa is een veelkoppig fenomeen, met uiteenlopende stromen met

Jan Paul van Soest, voorzitter
Kris van Koppen, secretaris
Harco Jellema
Coralien van Hattem
Bauke de Vries
Sanne van Leeuwen

Contact:
voorzitter: jpvs@jpvs.nl
kris.vankoppen@wur.nl

grote verschillen in eigenschappen en toepasbaarheid, die door RHDHV goed in kaart zijn gebracht. Ook de verschillende mogelijke verwerkingsvormen zijn goed beschreven.

Advies op hoofdlijnen

Allereerst is aan te bevelen de term 'biomassa' te vervangen door 'biograndstoffen'. Dat is meer dan een woordenspel, de oude term biomassa werd vooral met energetische gebruik geassocieerd, en sommige vormen daarvan, vooral houtige biomassa voor verbranding, kregen zware kritiek. Biograndstoffen geeft meer associaties met andersoortige toepassingen dan energetische, namelijk als grondstof en/of materiaal, en dat is meer in lijn met de ideeën achter de circulaire economie, waarin hoogwaardige toepassingen voorrang moeten hebben boven laagwaardige energetische benutting, en waarbij, voor zover energie-inzet onvermijdelijk is, bij voorkeur toepassingen worden gezocht waar andere verduurzamingsopties moeilijk of te duur zijn. We bevelen aan deze rangorde (ook bekend als de '[R-ladder](#)' [2]) te gebruiken als leidraad voor het biomassabeleid van de gemeente. De RHDHV-studie helpt de geïdentificeerde biomassastromen volgens de R-ladder te classificeren. In het algemeen worden stromen met een hoog drogestofgehalte/vaste biomassa liefst als materiaal- en/of grondstoftoepassingen gestuurd, en kunnen veelal vloeibare stromen c.q. stromen met een hoog vochtgehalte mogelijk beter energetisch worden benut. Tenzij na droging alsnog een stroom resteert die hoogwaardiger ingezet kan worden.

De studie geeft tevens een schatting van de omvang van de stromen, voor zover kwantitatieve gegevens te achterhalen zijn. Het ligt voor de hand de aandacht vooral te richten op meer volumineuze stromen, én op de kleinere stromen die juist zoveel mogelijk hoogwaardig kunnen worden ingezet. We adviseren nog eens een nadere (ambtelijke) exercitie te doen waarin de verschillende biomassastromen (tabel 2) worden geplot op een as die het volume/beschikbaarheid weergeeft, en op de andere as die de hoogwaardigheid van de inzet toont. Zo ontstaat een 'routekaart' die laat zien welke soort stromen het best waar inzetbaar zijn. De algemene strategie is dan: stromen die in beginsel als materiaal of grondstof kunnen worden ingezet daarvoor reserveren, en stromen die nu al als energiebron worden inzet opwerken tot hoogwaardiger energiedragers. Daarop zou het biomassabeleid van de gemeente Deventer zich kunnen richten, met wel de aantekening dat deze strategische lijnen niet altijd in de praktijk zullen kunnen worden waargemaakt door technologische of economische beperkingen of omdat het de gemeente ontbreekt aan de juiste beleidsinstrumenten. Wat dat laatste betreft zou het ook nuttig kunnen zijn om bij de meest kansrijke opties van de routekaart te inventariseren welke instrumenten beschikbaar zijn (en wellicht elders al door gemeentes gebruikt worden).

Eenvoudig samengevat: probeer zoveel mogelijk biomassa als grondstof/materiaal ingezet te krijgen en sluit daarbij aan op het circulaire-

economiebeleid-in- wording, en probeer laagwaardige energie-inzet (directe verbranding) op te werken naar hoogwaardiger energiedragers (in het bijzonder groen gas uit vergisting).

Aanbevelingen

Hieronder gaan we iets meer in detail in op de mogelijkheden die we voor Deventer voor ons zien.

Belangrijke 'droge' biomassastromen zijn houtig materiaal uit bos, landschap en groenvoorzieningen, grof tuinafval en houtafval (A- en B-hout). Die worden nu als brandstof ingezet; waarschijnlijk wordt alleen A-hout als grondstof verkocht. We bevelen aan nader te onderzoeken of en hoe deze stromen tot grondstoffen/materialen kunnen worden opgewerkt, en zo bij kunnen dragen aan het circulaire economiebeleid (in wording). Tabel 3 in het RHDHV-rapport geeft enkele voorbeelden van alternatieve verwerkingsroutes; het zal nodig zijn deze meer in detail te beoordelen als opties voor de Deventer biomassastromen. We realiseren ons dat de daadwerkelijke inzetbaarheid kan tegenvallen, maar wellicht lukt het enkele niche-toepassingen te ontwikkelen, die als voorbeeld kunnen dienen. De gemeente kan dat bevorderen door een afname- of prijsgarantie te geven voor een stroom die aan bepaalde voorwaarden voldoet.

Te onderzoeken is ook of maaisel en gras na droging wellicht als materiaal kan worden toegepast.

Een toepassing die geen aanbeveling verdient is verkoop van hout voor de open haard. Verbranding in open haarden is inefficiënt en sterk vervuilend (fijnstof, stikstof, stankoverlast) en verstoekt hout dat mogelijk hoogwaardiger kan worden ingezet.

Belangrijke 'natte' biomassastromen zijn rundvee- en varkensmest, GFT en grof tuinafval. Mogelijk kan de GFT-inzet verder verschuiven van compostering naar vergisting (groen gas).

Mest heeft een groot potentieel maar is ook een lastig vraagstuk, zeker ook in het licht van de discussies over omvang van de veestapel en de stikstofproblematiek (maar ook andere impacts). Daarbij speelt ook de vraag of mestvergisting, als daarvoor zou worden gekozen, op de boerderij of liever meer centraal zou moeten plaatsvinden. In het algemeen biedt gecombineerde meer centrale vergisting betere en betaalbaarder technologische mogelijkheden om de impacts en overlast (per m³ te maken groen gas) te beperken. En het biedt mogelijkheden om aan 'industriële ecologie' te doen: optimalisatie van energie- en grondstoffenstromen op een industrieterrein, en mogelijkheden om waardevolle mineralen en verbindingen te 'raffineren'. Daar kunnen dan evenwel meer transportbewegingen tegenover staan. Hoe de balans uitpakt is zonder nadere rekensommen niet te zeggen. We bevelen aan een nadere studie te doen naar optimale benutting van mest in en rond Deventer, en voorlopig

terughoudend te zijn met mestvergisting op de boerderij, om lock-ins te voorkomen, en om de optie van industriële ecologie/synergie open te houden. Bij gecombineerde, meer centrale vormen van vergisting zou daarbij ook gekeken kunnen worden naar mogelijkheden om de betrokken agrarische bedrijven, als zij dat willen, financieel te laten deelnemen in de onderneming, bijvoorbeeld in coöperatievorm. Dit kan ook bijdragen aan een groter draagvlak onder de bevolking.

Hoe dan ook lijkt het gezien de discussies over de toekomst van de landbouw wijs geen te grote capaciteit voor mestverwerking en -vergisting te laten ontstaan die bij een mogelijk slinkende veestapel dan al snel overcapaciteit kan betekenen. Ook met het oog op draagvlak bij burgers lijkt het beter om de schaalniveaus te beperken tot de gemeente en eventueel buurgemeentes. Biomassaverbranding en mestvergisting zijn gevoelige thema's als het gaat om draagvlak.

Voor wat betreft de afzet van groen gas kan de gemeente een bevorderende rol spelen door zelf groen gas in te kopen dan wel garanties te bieden voor afzet voor een aantal toepassingen die de gemeente zelf kan beïnvloeden, zoals eigen gebouwen en voertuigen. Het verdient aanbeveling de groslijst met ideeën voor beleid die het RHDVH-rapport geeft (hoofdstuk 7) nader uit te werken.

Met vriendelijke groet,
namens de adviesraad,

Jan Paul van Soest, voorzitter
Kris van Koppen, secretaris

-----

[1] Sociaal-Economische Raad, 2020. Biomassa in balans. Een duurzaamheidskader voor hoogwaardige inzet van biograndstoffen. <https://www.ser.nl/nl/Publicaties/advies-biomassa-in-balans>

[2] Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2020. R-ladder - Strategieën van circulariteit. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/r-ladder>

From: Koppen, Kris van
Sent: Thursday, 21 December 2023 21:00
To: Cris Zijlmans
Subject: antwoord van adviesraad t.a.v. Sensoraterrein

Beste Cris Zijlmans,

Met verontschuldiging voor de vertraging, sturen we bij deze ons antwoord op jullie reactie en bijgevoegde stukken, van 31 oktober 2023.

We stellen het op prijs dat jullie expliciet op verschillende punten van ons advies hebben gereageerd en belangrijke elementen daarvan in overweging hebben genomen. We zijn ook blij dat de populieren voor in ieder geval 15 jaar behouden kunnen blijven. Dat draagt bij aan de omgevingskwaliteit en biodiversiteit in de eerste fase van het project. Ook mooi dat er nu al bomen worden geplant die van enig formaat zijn op moment dat de populieren niet meer gehandhaafd kunnen worden. Dan is de overgang minder groot en hevig.

De bijlage over natuurinclusief bouwen laat veel interessante opties zien. We hopen dat deze ook daadwerkelijk worden meegenomen in de ambitie en de integrale visie op de gebouwen.

Sommige punten uit ons advies vinden we niet terug in de reactie en de plannen. Dat geldt voor ecologische verbindingen binnen het gebied - ons advies is nog steeds om daar expliciet aandacht aan te besteden bij de uitwerking, in samenwerking met de betrokken ecoloog. Het geldt ook voor groene speelplekken voor kinderen. De woorden 'kind' en 'kinderen' komen in de plannen niet voor (anders dan in 'kinderkopjes'). En 'speelelement' alleen in relatie tot kunst of de loopbrug. We vinden dat een gemis in de planvorming en adviseren om alsnog expliciete aandacht aan dit punt te besteden.

Een nader gesprek hierover lijkt ons eigenlijk niet nodig, want deze punten spreken voor zich. Maar mocht daar van jullie kant wel behoefte aan zijn - bijvoorbeeld omdat jullie verder toelichting zouden willen - dan horen we dat graag.

Met vriendelijke groeten,
namens de adviesraad Natuur en Milieu,

Maurice Backerra
Kris van Koppen

PS: We willen dit antwoord, tezamen met jullie reactie dd. 31 oktober, ook ter informatie sturen naar de betrokken personen bij de gemeente, aannemende dat daar van jullie kant geen bezwaar tegen bestaat; mocht dat wel zo zijn, neem dan a.j.b. op korte termijn contact op.